

Ako sme na tom s kompenzáciami v porovnaní s okolitými krajinami?

Branislav Karmažin
Národná banka Slovenska

Cieľom tohto príspevku je opísať a porovnať vývoj kompenzácií ako jedného z najdôležitejších zdrojov krytia spotreby a ukazovateľa, ktorý citlivo vnímajú tak zamestnaní, ako aj zamestnávateľia. Článok sa zaoberá nominálnymi kompenzáciami a kompenzáciami v parite kúpnej sily. Porovnáva ich vývoj s porovnateľnou cenovou hladinou a produktivitou práce. Hodnotí kompenzácie z pohľadu približovania sa životnej úrovne a z pohľadu konkurencieschopnosti.

V rýchlom komentári č. 210 z 15. augusta sme sa venovali tomu, ako sú na tom slovenské domácnosti v porovnaní s okolitými krajinami pri pohľade na úroveň ich spotreby, pretože z pohľadu domáceho obyvateľstva je dôležitá odpoveď na otázku, či naša životná úroveň je diametrálne odlišná od vyspelejších krajín, prípadne či tieto krajiny dobiehame. Z údajov Eurostatu vyplynulo, že aktuálna individuálna spotreba v parite kúpnej sily (PKS) pritom dosiahla v roku 2013 úroveň 73 % priemeru krajín EÚ 28 a predstihla tak úroveň v Čechách. Za posledných 10 rokov sa zvýšila o takmer 29 percentuálnych bodov (z 54 na 73 % priemeru krajín EÚ 28).

Na základe údajov Eurostatu je zaujímavé porovnanie vývoja nominálnych kompenzácií (na zamestnanca a na odpracovanú hodinu) a kompenzácií v parite kúpnej sily PKS (nákladov práce upravených o cenovú hladinu porovnateľných položiek spotrebného koša krajín EÚ 28) s vývojom v ostatných okolitých krajinách. Uvedený ukazovateľ v PKS podáva informáciu o kúpnej sile vyplatených kompenzácií v porovnaní so sledovanými krajinami. Hovorí tiež o vývoji skutočnej veľkosti jedného zo zdrojov financovania skutoč-

nej individuálnej spotreby a poukazuje na jeden z faktorov vývoja životnej úrovne v porovnaní s krajinami EÚ 28.

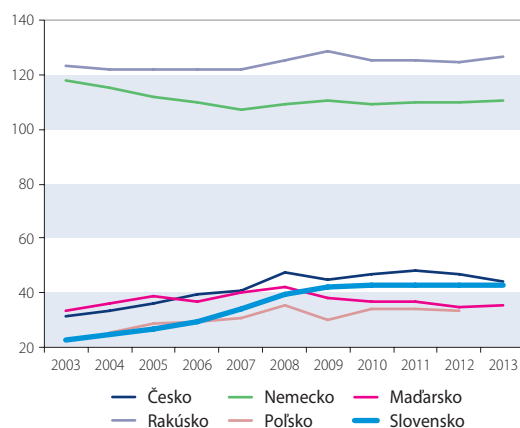
Ukazovateľ nominálnych kompenzácií môže v súčasnosti zároveň slúžiť ako jeden z faktorov na hodnotenie investičnej atraktivity a konkurencieschopnosti krajiny z pohľadu ceny práce. Preto nie menej zaujímavé je aj porovnanie vývoja kompenzácií s produktivitou práce.

KOMPENZÁCIE Z POHĽADU ZAMESTNANCOV

Kompenzácie zamestnancov predstavujú dôležité zdroje krytia individuálnej spotreby. Nominálne kompenzácie na zamestnanca za sledované obdobie v krajinách V4 rástli. Od roku 2003 do roku 2009 sa ich úroveň na Slovensku (aj keď z veľmi nízkych počiatočných relatívnych úrovní) v pomere k úrovni priemeru krajín EÚ 28 takmer zdvojnásobila. V roku 2009 nominálne kompenzácie na zamestnanca dosiahli 41 % priemeru EÚ 28. Od roku 2009 sa však aj napriek medziročnému rastu kompenzácií ich konvergencia takmer zastavila.

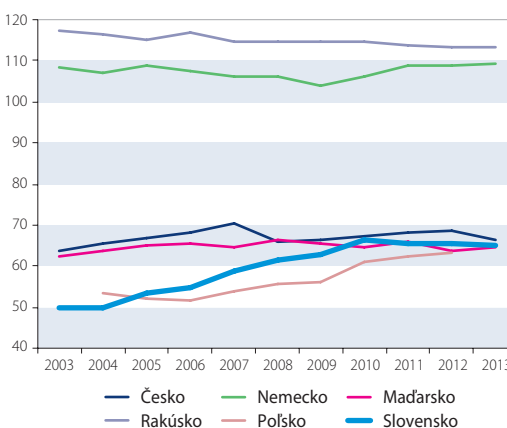
V porovnaní s okolitými krajinami hrubé mzdy a kompenzácie v eurách boli v roku 2013 takmer

Graf 1 Nominálne kompenzácie na zamestnanca v EUR (EÚ 28 = 100)

Zdroj: Eurostat, výpočty autora.

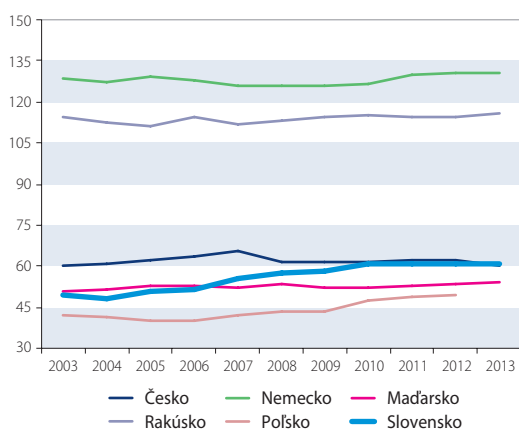
Graf 2 Kompenzácie na zamestnanca v PKS (EÚ 28 = 100)

Zdroj: Eurostat, výpočty autora.

Graf 3 Kompenzácie na odpracovanú hodinu v PKS (EÚ 28 = 100)

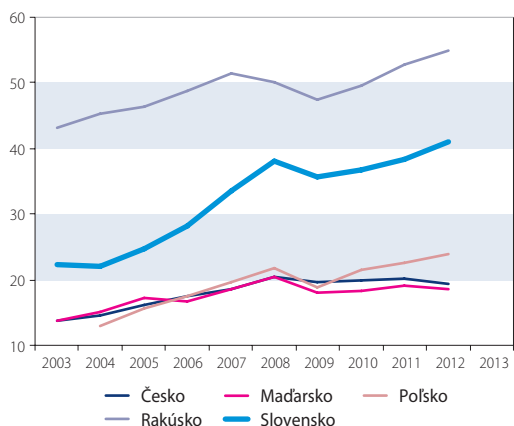
Zdroj: Eurostat, výpočty autora.

rovnaké ako v Českej republike a vyššie ako v Maďarsku a Poľsku. Pritom celé sledované obdobie do roku 2013 bola ich úroveň v Českej republike vyššia. V rozmedzí rokov 2003 až 2012 v niektorých prípadoch dokonca vyššia až o 30 %. Vyrovnanie úrovne kompenzácií s Českou republikou v roku 2013 bolo výsledkom oslabenia výmenného kurzu českej koruny voči euru (najmä od roku 2011), nie dynamickejšieho rastu kompenzácií na Slovensku od roku 2009.

Kompenzácie na zamestnanca v PKS dosiahli až 65 % úrovne EÚ 28. Kúpna sila kompenzácií zohľadňujúca cenovú hladinu skutočnej individuálnej spotreby (ktorá je relatívne nižšia ako priemer krajín EÚ 28) tak dosiahla približne dve tretiny priemeru krajín Európskej únie.

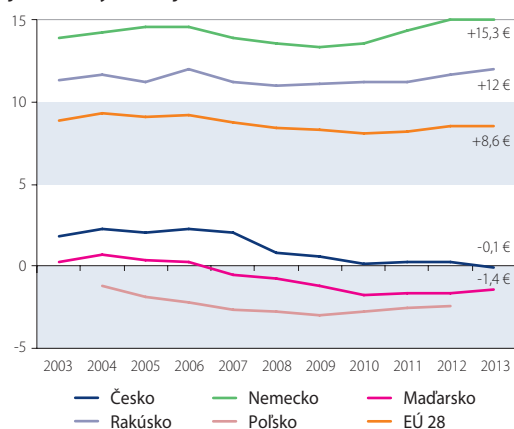
Pri porovnaní kompenzácií na odpracovanú hodinu v PKS je zrejme, že sú skonvergované menej (SR 60 % priemeru EÚ) ako kompenzácie na zamestnanca v PKS. To, inými slovami, znamená, že pracujeme v priemere viac hodín ako vo vyspelých krajinách.

Graf 5 Hrubý zmiešaný dôchodok na samozamestnávateľa (v tis. EUR)

Zdroj: Eurostat, výpočty autora.

Graf 4 Životná úroveň zamestnanca; kompenzácie na odpracovanú hodinu v PKS – rozdiel jednotlivých krajín od SR

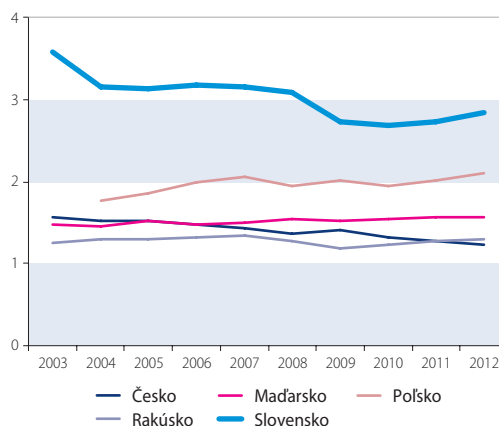

Zdroj: Eurostat, výpočty autora.

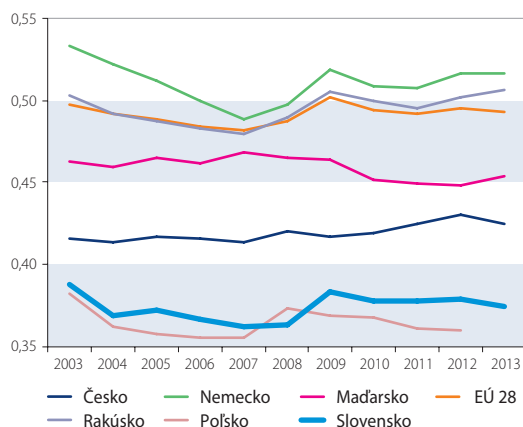
Kúpna sila kompenzácií na odpracovanú hodinu zamestnanca sa priblížila v roku 2010 k Českej republike a súčasne je vyššia ako v Maďarsku a Poľsku. Na druhej strane sa od roku 2009 vzdáľuje od Rakúska a Nemecka. Najmä v Rakúsku sa životná úroveň zvyšuje prostredníctvom nižšieho počtu odpracovaných hodín na zamestnanca.

Zaujímavé je porovnanie hrubého zmiešaného dôchodku na samozamestnávateľa, ktorý výrazne rastie a dosahuje neporovnateľne vyššie úrovne ako v ostatných krajinách V4. V Čechách, Rakúsku a Maďarsku priemerný hrubý zmiešaný dôchodok na samozamestnávateľa je 1,2- až 1,6-násobne vyšší ako priemerné kompenzácie na zamestnanca. Na Slovensku tento pomer dosahuje až 2,8-násobok. Nominálny hrubý zmiešaný dôchodok bol v roku 2013 v Českej republike objemom len o 23 % vyšší ako na Slovensku, pričom počet odpracovaných hodín samozamestnávateľov bol v hodinách až o 133 % vyšší. Na základe dostup-

Graf 6 Hrubý zmiešaný dôchodok na samozamestnávateľa/kompenzácie na zamestnanca

Zdroj: Eurostat, výpočty autora.

Graf 7 Podiel objemu nominálnych kompenzácií na HDP

Zdroj: Eurostat, výpočty autora.

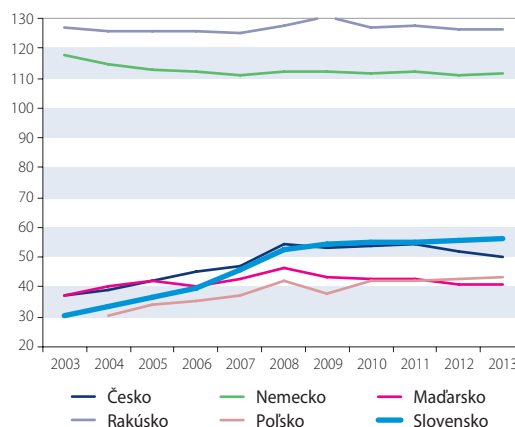
ných údajov by hrubý zmiešaný dôchodok na samozamestnávateľa v parite kúpnej sily na Slovensku mal byť vyšší ako v Rakúsku.

KOMPENZÁCIE Z POHĽADU ZAMESTNÁVATEĽA (TEDA VERZUS PRODUKTIVITA PRÁCE)

Keďže úroveň nominálnych kompenzácií je viacmenej medzi krajinami V4 podobná, z pohľadu konkurencieschopnosti mzdových nákladov je vhodné porovnať úroveň nominálnych nákladov práce s výškou hrubého domáceho produktu.

Podiel kompenzácií na HDP v porovnaní s uvedenými krajinami je na Slovensku nízky. Inými slovami, za relatívne nízke náklady práce dokážeme produkovať „viac muziky“ v porovnaní s uvedenými krajinami. Nebolo by však vhodné zovšeobecniť toto konštatovanie len do polohy, že Slovensko je najatraktívnejšou investičnou destináciou z pohľadu nákladov práce. Výsledok je daný aj skutočnosťou, že relatívne malý počet zamestnaného obyvateľstva sa zamestnáva v kapitálovo náročných odvetviach, s veľmi vysokým objemom medzispotreby, ale aj s pridanou hodnotou a outputom na zamestnanca.

Uvedený relatívne malý počet zamestnaných osôb dokáže významne prispievať k tvorbe HDP a k vysokej priemernej produktivite práce na zamestnanca za celú ekonomiku SR. Treba tiež pripomenúť, že pri výpočte produktivity sa vychádza z celkového počtu zamestnaných osôb. Slovensko má nižší podiel zamestnaných osôb na celkovom počte obyvateľstva (40 %) ako Česká republika (49 %). Z uvedenej fakty vyplýva skutočnosť, že pri rovnakom HDP na obyvateľa bude Slovensko dosahovať vyššiu produktivitu práce na zamestnanú osobu.

Graf 8 Produktivita práce na zamestnaného (EÚ 28 = 100)

Zdroj: Eurostat, výpočty autora.

ZHRNUTIE

Slovensko má nízky podiel kompenzácií na HDP (druhý najnižší vo V4, na približne rovnakej úrovni ako Poľsko). Nominálne náklady práce na zamestnanca v rámci V4 sú nízke v porovnaní s priemerom krajín EÚ 28 a produktivita práce je, naopak, najvyššia – plus pre konkurencieschopnosť.

- Kompenzácie na zamestnanca v PKS boli v roku 2013 skonvergované na 65 % priemeru EÚ 28 (nárast o 15 percentuálnych bodov oproti roku 2003).
- Kúpna sila odmeny za odpracovanú hodinu práce zamestnanca sa priblížila v roku 2010 k Českej republike a súčasne je vyššia ako v Maďarsku a Poľsku. Úroveň kompenzácií na odpracovanú hodinu v PKS v Rakúsku a Nemecku sa nám od roku 2009 vzdaluje (prostredníctvom postupného znižovania počtu odpracovaných hodín a prostredníctvom vysokej porovnávacej bázy – keď len mierny rast kompenzácií stačí, aby prevýšil objemom rast kompenzácií v krajinách V4). Životná úroveň v Nemecku a najmä v Rakúsku sa nám od roka 2009 teda vzdaluje – mínus pre životnú úroveň.
- Kompenzácie na odpracovanú hodinu v PKS sú skonvergované menej (SR 60 % priemeru EÚ 28) ako kompenzácie na zamestnanca v PKS. To, inými slovami, znamená, že pracujeme v priemere viac hodín ako vo vyspelých krajinách. Pokračovanie ďalšej konvergenencie individuálnej spotreby a kompenzácií by mala pozitívne ovplyvňovať naakumulovaná vysoká produktivita práce, jej dynamika však bude závisieť aj od prílevu ďalších priamych zahraničných investícií. Tieto faktory by tak mali vytvoriť priestor na rýchlejší rast miezd, zamestnanosti, približovanie kúpnej sily miezd a životnej úrovne zamestnancov a obyvateľstva.